

Jan Dyduch

Posłannictwo kobiet w kościele i świecie w prawodawstwie powszechnym i polskim

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 58/2, 15-29

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

POŚLANNICTWO KOBIEC W KOŚCIELE I ŚWIECIE W PRAWODAWSTWIE POWSZECHNYM I POLSKIM

Treść: Wstęp. – 1. Udział kobiet w misji ewangelizacyjno-prorockiej. – 2. Udział kobiet w misji kapłańskiej. – 3. Udział kobiet w misji odnowy świata. – Zakończenie.

Wstęp

Począwszy od XVIII w. nasila się „walka” o kobiety, o ich emancypację i równouprawnienie. Kampania ta posługuje się różnymi prądami myślowymi i ideologiami, poglądami filozoficznymi, społecznymi, kulturowymi, a także korzysta z pomocy wyznań religijnych i z działalności Kościołów i wspólnot religijnych. Wśród poglądów, teorii, ruchów zajmujących się kobietą wiele bazuje na fałszywych podstawach, które w rezultacie prowadzą do poniżania kobiety i jej godności. Nie będzie to przedmiotem naszych rozważań. Zajmiemy się natomiast tym, jak postrzega posłannictwo kobiet w Kościele i w świecie aktualne prawodawstwo Kościoła powszechnego i prawodawstwo Kościoła polskiego, które oparte jest o nauczanie Soboru Watykańskiego II i o dokumenty posoborowe.

1. Udział kobiet w misji ewangelizacyjno-prorockiej

Jeżus Chrystus – Boski Założyciel Kościoła powierzył mu depozyt wiary. Za jego nieskazitelne przechowywanie, strzeżenie i przekazywanie odpowiedzialny jest cały Kościół. Nauczają Sobór Watykański II:

„Święty Lud Boży uczestniczy także w prorockiej funkcji Chrystusa, szerząc o Nim żywe świadectwo przede wszystkim życiem wiary i miłości i składając Bogu ofiarę chwały, owoc warg, które wyznają Jego imię”¹. Cały Lud Boży otrzymuje od Chrystusa wezwanie do udziału w misji ewangelizacyjnej. Wyraża się to zarówno świadectwem życia inspirowanego wiarą i miłością, jak i świadectwem słowa. W dawaniu tego świadectwa zarówno życiem jak i słowem, swój bardzo znaczący udział mają kobiety. Do nich kieruje wezwanie Vaticanum II: „Skoro zaś w naszych czasach kobiety biorą coraz żywszy udział w całym życiu społecznym, jest sprawą wielkiej wagi ich większe uczestnictwo także na różnych polach apostołskiej działalności Kościoła”².

Bardzo słuszny jest przywołany postulat soborowy, uwzględniający zaangażowanie kobiet w różne dziedziny życia społecznego, odpowiadające ich godności i roli w społeczeństwie oraz wzywający je do aktywnego uczestnictwa w apostołstwie Kościoła. Ten postulat skierowany jest także do hierarchii, kierującej apostołstwem w Kościele, aby stworzyła warunki działania dla kobiet w różnorodnym apostołstwie Kościoła. Chodzi tu także o udział w posłudze ewangelizacyjnej. Naucza Sobór Watykański II: „Świeccy bowiem, ożywieni duchem prawdziwie apostołskim, na wzór owych mężczyzn i kobiet, którzy pomagali Pawłowi w głoszeniu Ewangelii (por. Dz 18, 18-26; Rz 6, 3), uzupełniają to, czego brakuje ich braciom, ożywiają ducha zarówno pasterzy, jak i reszty wiernych”³.

Świetlanym wzorem w angażowaniu kobiet i mężczyzn w dzieło ewangelizacji są dzieje Kościoła pierwotnego. Choćby działalność małżeństwa Pryscylli i Akwili, którzy aktywnie pomagali Pawłowi w głoszeniu Ewangelii w Małej Azji (por. Dz 18, 18-26). Uważne czytanie Dziejów Apostolskich ukazuje, jak wielką rolę w dziele ewangelizacji w pierwotnym Kościele odgrywały kobiety. Nauczanie soborowe, nawołujące do sięgania do źródeł i początków życia Kościoła, spowodowało odnowę przepisów prawnych, wyrażonych w dokumentach

¹ Konstytucja soborowa „Lumen gentium” (= KK), n. 12.

² Dekret soborowy „Apostolicam actuositatem” (= DA), n. 9.

³ Tamże, n. 10.

posoborowych, a w szczególności w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 r. (= KPK).

Dokumenty posoborowe, powstające równoległe z pracami nad nowym KPK, omawiały dyscyplinę dotyczącą ewangelizacji świata, również spełnianą przez świeckich. Trzeba tu wymienić adhortację apostolską o ewangelizacji w świecie współczesnym. Akcentuje ona zadania świeckich, zarówno mężczyzn jak i kobiet, którzy ze względu na swój stan żyją w świecie, wykonując działania doczesne, ale równocześnie mają być świadkami Ewangelii zarówno życiem, jak i słowem. Wśród funkcji związanych z posługą Słowa Bożego, które w pierwotnym Kościele bardzo wydatnie przyczyniły się do jego wzrostu, należy wymienić katechistów, przewodników nabożeństw, kierowników śpiewu, wiernych oddanych głoszeniu Słowa Bożego, przełożonych małych wspólnot i animatorów apostolskich⁴. Wiele miejsca dokumenty posoborowe poświęcają sprawie katechizacji, która jest także ważnym zadaniem świeckich⁵.

Nauczanie Soboru Watykańskiego II i wskazania dokumentów posoborowych zostały odzwierciedlone w KPK. Postanawia on: „Tam, gdzie doradza konieczność Kościoła, z braku szafarzy, także świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę Słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu, a także rozdzielać Komunię świętą, zgodnie z przepisami prawa” (kan. 230 §3). Wydaje się, iż przywołana norma, niezbyt szczęśliwie łączy wykonywanie posługi Słowa z innymi posługami. Przyznanie świeckim, mężczyznom i kobietom sprawowania posługi Słowa tylko w przypadku braku szafarzy i w ich zastępstwie, nie idzie po linii nauczania soborowego. Sobór głosi: „Chrystus, wielki prorok... pełni swoją misję prorocką,

⁴ Por. adhortacja apostolska „Ewangelii nuntiandi”, n. 70-73: AAS 68(1976)59-63, tłum. pol. Posoborowe Prawodawstwo Kościelne, zebrał i przetłumaczył ks. E. Sztarfrowski (= PPK), t. VIII, z. 1, s. 212-219.

⁵ Szerzej na ten temat, por. J. DYDUCH, *Udział świeckich w potrójnej misji Chrystusa w świetle powszechnego prawodawstwa soborowego*, *Analecta Cracoviensis* 15(1983), s. 222-224.

posługę nauczania... nie tylko przez hierarchię... ale także przez świeckich, których po to ustanowił też świadkami oraz wyposażył w zmysł wiary i łaskę Słowa, aby moc Ewangelii jaśniała w życiu codziennym, rodzinnym i społecznym⁶. Tak więc Chrystus wezwał świeckich do posługi Słowa, obdarzając ich zmysłem wiary i łaską Słowa.

To wezwanie dokonuje się mocą chrztu i bierzmowania. „Wierni świeccy na mocy chrztu i bierzmowania są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego. Mogą być powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów w wykonywaniu posługi Słowa” (kan. 959 KPK). Świeccy – mężczyźni i kobiety – mogą otrzymać misję kanoniczną do przepowiadania Słowa Bożego w kościołach lub kaplicach, zgodnie z przepisami konferencji biskupiej, mogą także taką misję otrzymać do prowadzenia katechizacji (por. kan. 766 i 776 KPK). Odrębną sprawą jest udział w posłudze Słowa rodziców chrześcijańskich, o czym powiemy poniżej. Przywołane soborowe wezwanie kobiet do różnych dziedzin apostołstwa jest także wezwaniem do ewangelizacyjnej posługi Słowa, która nie jest okazjonalna i uzupełniająca, ale jest ich zwyczajnym zadaniem apostołskim⁷.

Udziałem kobiet w misji ewangelizacyjno-prorockiej zajmuje się II Polski Synod Plenarny, który odbył się w latach 1991-1999. Jego uchwały promulgowane 5 stycznia 2001 r. weszły w życie 28 lutego 2001 r.⁸ Synod stwierdza: „Dokonuje się proces odnajdywania przez wiernych świeckich właściwego im poczucia podmiotowości i współodpowiedzialności za misję ewangelizacyjną”⁹. Polski Synod odwołuje się do nauczania soborowego i podkreśla, że świeccy uczestniczą w dziele ewangelizacji przez świadectwo życia oraz świadectwo słowa¹⁰. Nie podaje jednak zasad głoszenia przez świeckich Słowa

⁶ KK, n. 35.

⁷ Por. N. WEIS, *Quaedam de laicorum profetico munere in Ecclesia iuxta Concilium Vaticanum II*, *Periodica de re morali canonica liturgica* 70(1981), s. 438.

⁸ II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań 2001 (= II PSP).

⁹ Tamże, s. 19.

¹⁰ Por. tamże, s. 146-147.

Bożego w kościołach i kaplicach. Synod zajmuje się także nauczaniem religii w szkole, czyli katechizacją, która jawi się tam „... jako dyscyplina szkolna, która wymaga takiej samej systematyczności i organizacji jak inne przedmioty. Powinna ona ukazywać oręż i wydarzenie chrześcijańskie z taką samą powagą i głębią, z jaką przedstawiają swoje treści inne dyscypliny”¹¹. Synod nazywa niejednokrotnie nauczanie religii w szkole katechezą. Odwołując się do postanowień Polskiego Konkordatu z 1999 r. stwierdza także, iż wprowadzenie nauki religii w szkołach publicznych stworzyło szansę ewangelizowania zarówno uczniów, jak i nauczycieli oraz wychowawców¹². Trzeba zaznaczyć, że dokumenty II Polskiego Synodu Plenarnego, używając określenia „katecheta”, mówią zarówno o mężczyznach i kobietach katechizujących.

W posłudze ewangelizacyjno-prorockiej ważną rolę odgrywają szkoły różnorodnych stopni. W oparciu o wskazania soborowe zawarte w deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis” zostały sformułowane normy KPK o szkołach i uczelniach (kan. 796-821). KPK daje prawo świeckim – kobietom i mężczyznom – do pogłębionego studiowania nauk kościelnych i ich wykładania: „§ 2. Świeccy mają również prawo do zdobycia pełniejszej znajomości świętej nauki, wykładanej w kościelnych uniwersytetach czy fakultetach lub w instytutach wiedzy religijnej, uczęszczając tam na wykłady i zdobywając stopnie akademickie. § 3. Podobnie – zachowując jednak przepisy stawiające wymagania co do zdatności – mogą otrzymać od kompetentnej władzy kościelnej zlecenie nauczania świętej nauki” (kan. 229). Szerokie możliwości pracy ewangelizacyjnej otwierają się przed kobietami w dziele nowej ewangelizacji, która aktualnie stała się priorytetowym zadaniem Kościoła. To wymaga odrębnego omówienia.

¹¹ Tamże, s. 51.

¹² Por. tamże, s. 55.

2. Udział kobiet w misji kapłańskiej

Jednym z priorytetowych postulatów Soboru Watykańskiego II jest powszechne powołanie do świętości: „Dlatego dla wszystkich jest jasne, że wierni każdego stanu i zawodu powołani są do pełni życia chrześcijańskiego oraz doskonałej miłości”¹³. Różnorodne są drogi życiowe wiernych, różnorodne są także ich drogi do świętości. Na wszystkich tych drogach przewodnikiem jest Jezus Chrystus: „... mają Go naśladować w czynnej miłości, ciesząc się nadzieją i dźwigając brzemiona jeden drugiego, i przez samą swoją codzienną pracę wznosić się na wyższy stopień świętości, także apostołskiej”¹⁴. Wezwanie do gorliwego naśladowania Chrystusa, które jest osiłą świętości, skierowane jest do wszystkich mężczyzn i kobiet. Sobór Watykański II wzywa kobiety, jak powiedzieliśmy wyżej, do wzmożonej działalności apostołskiej i angażowania je w coraz szerszym zakresie w dzieła apostołskie, opromienione czynną miłością.

W dążeniu do świętości wszystkich wiernych przewodniczy Jezus Chrystus odwieczny i najwyższy kapłan. Dzieli się on z nimi swoim kapłaństwem i czyni ich jego uczestnikami. Nauczanie Vaticanum II: „... Nowy Lud uczynił królestwem i kapłanami Bogu i Ojcu swemu. Ochrzczeni bowiem poświęceni są przez odrodzenie i namaszczenie Duchem Świętym jako dom duchowy i święte kapłaństwo”¹⁵. Tak więc wierni przez chrzest święty stają się uczestnikami kapłaństwa Chrystusowego, które nauczanie soborowe nazywa kapłaństwem wspólnym lub powszechnym. Naukę o kapłaństwie wspólnym, która była żywa w pierwotnym Kościele przypomniał i pogłębił Sobór Watykański II, który wzywa wszystkich uczniów Chrystusa, aby samych siebie składali jako ofiarę żywą, świętą i miłą Bogu¹⁶. Do tego nauczania nawiązuje Jan Paweł II: „W tym jedynym kapłaństwie Chrystusa mają udział wszyscy ochrzczeni, zarówno mężczyźni jak i kobiety, którzy samych siebie składać mają na ofiarę żywą, świętą

¹³ KK, n. 40.

¹⁴ KK, n. 41.

¹⁵ Tamże, n. 10.

¹⁶ Por. tamże.

i miłą Bogu...¹⁷. Ten aktywny udział w kapłaństwie wspólnym jest odpowiedzią wiernych – mężczyzn i kobiet – na niewysłowiony dar miłości Jezusa. W ich bezinteresownej ofercie i miłości wyraża się natężenie udziału w kapłaństwie wspólnym¹⁸. Udział w kapłaństwie wspólnym dotyczy porządku świętości i łaski. W tym porządku panuje fundamentalna równość wszystkich wiernych – kobiet i mężczyzn – co wyraża KPK: „Z racji odrodzenia w Chrystusie wszyscy wierni są równi co do godności i działania, na skutek czego każdy, zgodnie z własną pozycją i zadaniem, współpracuje w budowaniu Ciała Chrystusowego” (kan. 208). Budowanie Ciała Chrystusowego – Kościoła, dokonuje się przez dążenie do świętości, które jest obowiązkiem i prawem wszystkich uczestników kapłaństwa wspólnego: „Wszyscy wierni, zgodnie z własną pozycją winni starać się prowadzić życie święte, przyczyniać się do wzrostu Kościoła i ustawicznie wspierać rozwój jego świętości” (kan. 211 KPK).

Ukazywanie dróg świętości nie jest obce prawodawstwu polskiemu, wyrażonemu głównie w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego. Poświęca on tej sprawie specjalny dokument: „Świętość. Dar i zadanie”. Synod naucza: „Świecka droga do świętości polega, między innymi, na kształtowaniu swojego człowieczeństwa, życia rodzinnego, stosunków międzyludzkich, gospodarki, polityki i kultury zgodnie z wolą Bożą. Nie jest więc ona ucieczką od świata, ale wręcz przeciwnie – uświęceniem świata (*Consecratio mundi*)¹⁹. Tak więc Bóg powołuje i posyła świeckich – kobiety i mężczyzn – do świata, aby uświęcając siebie, dokonywali odnowy porządku doczesnego w duchu Ewangelii²⁰. Synod naucza, że kapłaństwo powszechne wyraża się przede wszystkim w składaniu ofiary i w pełnieniu misji uświęcającej²¹. W kapłaństwie wspólnym biorą udział świeccy – kobiety

¹⁷ List apostolski, „*Mulieris dignitatem*”, 15 VIII 1988, LEV (= MD), n. 27.

¹⁸ Por. J. DYDUCH, *Udział kobiet w misji uświęcającej Kościoła*, *Analecta Cracoviensis* 27(1995), s. 732-733.

¹⁹ II PSP, n. 236.

²⁰ Por. J. DYDUCH, *Posłannictwo świeckich w świecie w świetle II Polskiego Synodu Plenarnego*, *Polonia Sacra* 8(2004) nr 14, s. 129.

²¹ Por. II PSP, s. 196.

i mężczyźni: „Ludzie świeccy, wcieleni do Kościoła, uczestniczą w kapłaństwie Chrystusa łącząc się z Nim w tej ofierze przez ofiarowanie samych siebie i wszystkich swoich czynów”²².

Nauczanie Synodu Plenarnego, nawiązując do tradycji Kościoła i nauczania Vaticanum II, wyraźnie odróżnia od kapłaństwa wspólnego kapłaństwo służebne – hierarchiczne. Naucza o nim w specjalnym dokumencie: „Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem”²³. Vaticanum II naucza, że kapłaństwo wspólne wiernych i kapłaństwo służebne różnią się istotnie, a nie tylko stopniem i są sobie wzajemnie przyporządkowane²⁴. Stanowią dwie różne rzeczywistości, które się nie wykluczają ale wzajemnie uzupełniają²⁵.

Zgodnie z Tradycją Kościoła, wypływającą z Ewangelii, głoszoną przez całe dzieje Kościoła, kapłaństwo służebne, czyli hierarchiczne, można udzielać tylko mężczyznom. Wobec błędów szerzących się w tej sprawie w niektórych wspólnotach kościelnych chrześcijańskich, które nie ominęły pewnych środowisk w Kościele katolickim, potrzebne były oświadczenia Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Szeroko o dopuszczeniu do święceń tylko mężczyzn nauczał Jan Paweł II w liście apostoelskim „Mulieris dignitatem”. Udowadnia tam, że wolą Chrystusa było, aby święcenia kapłańskie otrzymywali wyłącznie mężczyźni²⁶. Kobietom powierzył Jezus w Kościele inne zadania²⁷. Odmówienie kobietom udziału w kapłaństwie hierarchicznym w niczym nie narusza ich godności, równości i posłannictwa w Kościele²⁸. Wielowiekowe nauczanie Kościoła o udzielaniu święceń wyłącznie mężczyznom określa Jan Paweł II definitywnie: „Aby zatem usunąć wszelką wątpliwość w sprawie tak wielkiej wagi,

²² Tamże, s. 146.

²³ Tamże, s. 159-188.

²⁴ Por. KK, n. 10.

²⁵ Por. L. BALTER, *Kapłan ministerialny w kapłańskiej posłudze Ludu Bożego*, w: *W kierunku prawdy*, red. B. Bejze, Warszawa 1976, s. 184.

²⁶ MD, n. 26.

²⁷ Por. tamże, n. 27.

²⁸ Por. tamże, n. 28-30.

która dotyczy samego Boskiego ustanowienia Kościoła, mocą mojego urzędu utwierdzenia braci (por. Łk 22, 32) oświadczam, że Kościół nie ma żadnej władzy udzielania święceń kapłańskich kobietom oraz, że orzeczenie to powinno być przez wszystkich wiernych Kościoła uznane za ostateczne²⁹. Orzeczenie to aczkolwiek posiada atrybut nieomyślności, nie jest definicją dogmatyczną, jednak w przyszłości jest to możliwe³⁰. Tradycyjną doktrynę Kościoła na ten temat powtarza KPK: „Święcenia ważnie przyjmuje tylko męzczyzna ochrzczony” (kan. 1024). Nauczanie to odzwierciedla, jak wyżej wspomnieliśmy II Polski Synod Plenarny w dokumencie: „Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem”³¹.

Nauczanie Kościoła nie pozostawia zatem wątpliwości, iż święceń kapłańskich można udzielać tylko mężczyznom. Powstaje pytanie: Czy jest możliwe udzielanie posług lektora i akolity kobietom? Sprawa ta była przedmiotem dyskusji podczas VII Zwyczajnego Synodu Biskupów o powołaniu i misji świeckich w Kościele w 1987 r. W dyskusji niektórzy ojcowie synodalni stwierdzali, że taka rezerwacja nie jest uzasadniona teologicznie, gdyż posługi te nie wymagają święceń. Podkreślali również, iż w przeszłości posługi te były jedynie etapami na drodze do kapłaństwa służebnego, a aktualnie jest inaczej, mogą być na stałe udzielone świeckim, lecz tylko mężczyznom³². Pewne nadzieje na zmianę dyscypliny kościelnej, tzn. na przyznanie kobietom otrzymywania posług lektoratu i akolitu, dawało powołanie specjalnej komisji, która miała zająć się postulatami ojców synodalnych dotyczących posług³³.

Wydaje się, że jedynym praktycznym rezultatem prac przywołanej komisji było „Wyjaśnienie Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny

²⁹ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Ordinatio sacerdotalis*, 22 V 1994, LEV, n. 4.

³⁰ Por. KONGREGACJA DOKTRYNY WIARY, *Wyjaśnienie doktrynalne dotyczące końcowej części formuły „Wyznania wiary”*, 29 VI 1998, L'Osservatore Romano, wyd. pol., 19(1998) n. 10, s. 18.

³¹ II PSP, s. 159-188.

³² Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, LEV, 30 XII 1988 (= ChL), n. 23.

³³ Por. tamże.

Sakramentów” dopuszczające powierzenie funkcji ministrantek dziewczętom, na co może wyrazić zgodę biskup diecezjalny³⁴.

Prawodawstwo polskie idzie po linii prawodawstwa powszechnego. II PSP postanawia: „Mężczyźni świeccy, którzy ukończyli przynajmniej 25 lat, cieszą się dobrą opinią, posiadają odpowiednie przymioty i są przygotowani do swych zadań poprzez odpowiednią formację, mogą być przyjęci do posługi stałego akolity. Posługę lektora można udzielić w wieku wcześniejszym”³⁵. To postanowienie praktycznie zrealizowała „Instrukcja episkopatu polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom”³⁶. Zaznaczono w niej, że spełnia ona rolę wykonawczą do postanowień Synodu plenarnego³⁷. Z kolei „Dyrektorium Liturgicznej Służby Ołtarza” nawiązuje do przywołanego „Wyjaśnienia Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów”, zezwalającego biskupom diecezjalnym na powierzanie ministrantkom posługi przy ołtarzu³⁸. Wykonawcą zezwolenia biskupa na posługę ministrantek w parafii jest proboszcz. Nie wiadomo ile ministrantek w Polsce spełnia funkcje przy ołtarzu, gdyż Konferencja Episkopatu Polski nie prowadzi takich statystyk³⁹.

3. Udział kobiet w misji odnowy świata

Za odnowę świata w duchu Ewangelii odpowiedzialny jest cały Lud Boży. W tej odpowiedzialności uczestniczą wierni świeccy kobiety i mężczyźni, którzy, oprócz wspólnych zadań z wszystkimi wiernymi,

³⁴ Por. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *List okólny do przewodniczących Konferencji Episkopatów*, Prot. N. 2482/93, 15 III 1994, Notitiae 30(1994), s. 333-335.

³⁵ II PSP, s. 205.

³⁶ Uchwalona 2 X 2007, Anamnesis 52(2008)41-45.

³⁷ Szeroko instrukcję komentuje, por. Z. JANCZEWSKI, *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom z 2007 roku jako forma realizacji postanowień Kodeksu Prawa Kanonicznego 1983*, Prawo Kanoniczne 52(2009) nr 1-2, s. 139-153.

³⁸ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium Liturgicznej Służby Ołtarza*, Akta Konferencji Episkopatu Polski 14(2008), s. 21.

³⁹ Por. E. BURDA, *Dziewczyny przy ołtarzu*, Tygodnik Powszechny (2015) nr 3, s. 34-35.

mają własne posłannictwo. Naucza Sobór Watykański II: „Otóż jeśli wszystko, co powiedziano o Ludzie Bożym, stosuje się w równym stopniu do świeckich, zakonników i kleru, to jednak pewne rzeczy w sposób szczególny dotyczą świeckich – mężczyzn i kobiet z racji ich stanu i posłannictwa”⁴⁰. To szczególne posłannictwo dotyczące kobiet i mężczyzn wynika z ich powołania: „Natomiast zadaniem ludzi świeckich, z tytułu właściwego im powołania, jest szukanie królestwa Bożego przez zajmowanie się sprawami świeckimi i kierowanie nimi po myśli Bożej”⁴¹. Kierując się wiarą, nadzieją i miłością, mają uszlachetniać i odnawiać sprawy doczesne: „Szczególnym więc ich zadaniem jest tak rozświetlać wszystkie sprawy doczesne, z którymi ściśle są związani, i tak nimi kierować, aby się ustawicznie dokonywały i rozwijały po myśli Chrystusa oraz służyły chwale Stworzyciela i Odkupiciela”⁴².

Odnawiając sprawy doczesne w duchu Ewangelii, przyczyniają się do budowania królestwa Chrystusa na ziemi. Eliminując grzech ze swego życia i pomagając w tym bliźnim, służą Chrystusowi Królowi, któremu służyć – znaczy panować, bowiem On także za pośrednictwem wiernych świeckich – mężczyzn i kobiet – „... pragnie rozszerzać swoje królestwo, mianowicie królestwo prawdy i życia, królestwo świętości i łaski, królestwo sprawiedliwości, miłości i pokoju”⁴³. Służąc temu królestwu, wierni świeccy, kobiety i mężczyźni – uczestniczą w posłannictwie królewskim Chrystusa i Kościoła. To uczestnictwo wyraża się na wielorakie sposoby, którym przyświeca odnowa rzeczywistości ziemskich i spraw doczesnych w imię Chrystusa i w duchu Ewangelii.

Odnowa ta dotyczy działalności społeczno-gospodarczej, politycznej i kulturalnej. Program odnowy pracy ludzkiej, która jest zadaniem kobiet i mężczyzn, ukazuje encyklika „*Laborem exercens*”⁴⁴.

⁴⁰ KK, n. 30.

⁴¹ Tamże, n. 31.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże, n. 36.

⁴⁴ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Laborem exercens*, 14 IX 1981, tekst pol., LEV.

Prezentuje ona etyczny aspekt pracy i zagadnień z nią związanych, choćby sprawę sprawiedliwego wynagrodzenia za pracę. Prezentacja oparta jest o wskazania Vaticanum II, głównie konstytucji pastoralnej „*Gudium et spes*”⁴⁵. Głosząc budowanie ładu społecznego i gospodarczego, które jest zadaniem przede wszystkim świeckich, nauczanie soborowe podkreśla zasadę sprawiedliwości, dążenie do integralnego i solidarnego rozwoju i postępu, głoszenie i obronę praw ludzkich oraz troskę o pokój⁴⁶.

Obrona praw ludzkich to zadanie państwa, organizacji międzynarodowych i Kościoła. Kościół głosząc, popierając i broniąc praw ludzkich oraz piętnując ich łamanie, staje w obronie całej wspólnoty ludzkiej. Taka działalność jest włączona w całość apostołstwa Kościoła, które jest w dużej mierze, zadaniem świeckich – kobiet i mężczyzn⁴⁷. Głoszenie i obrona praw ludzkich wypływa z troski Kościoła o człowieka: „Kościółowi przysługuje prawo głoszenia zawsze i wszędzie zasad moralnych, również w odniesieniu do porządku społecznego oraz wypowiedania oceny o wszystkich sprawach ludzkich, na ile wymagają tego fundamentalne prawa osoby ludzkiej i zbawienie człowieka” (kan. 747 § 2 KPK).

Program odnowy życia społecznego i gospodarczego znajduje swoje odzwierciedlenie we wskazaniach II Polskiego Synodu Plenarnego. Apeluje on do wiernych świeckich – mężczyzn i kobiet: „Synod wzywa wszystkich członków Kościoła w Polsce, a w szczególniejszy sposób wiernych świeckich, by stosownie do swych możliwości i talentów starali się być obecni na współczesnych areopagach – wielkich obszarach polityki, ekonomii, cywilizacji i kultury, które domagają się ponownej ewangelizacji”⁴⁸. Program odnowy społecznej

⁴⁵ Por. KDK, n. 67-68.

⁴⁶ Por. tamże, n. 63-72, 77-82, DWR, n. 1-4.

⁴⁷ Por. S. PAMUŁA, *Prawa człowieka*, w: *Lex tua veritas*, red. P. Majer i A. Wójcik, Kraków 2010, s. 545-556.

⁴⁸ II PSP, s. 93.

i gospodarczej zaprezentowany jest w specjalnym dokumencie synodalnym „Kościół wobec życia społeczno-gospodarczego”⁴⁹.

Jego wiodąca idea głosi: „Dlatego Kościół ... wlewa światło i siłę, nadzieję i odwagę niezbędne do działania na rzecz sprawiedliwego i solidarnego społeczeństwa...”⁵⁰. Świeccy są wezwani do tego, by biorąc udział w nowej ewangelizacji – krzewili poszanowanie godności ludzkiej, prawa do życia, wolności, a zwłaszcza wolności religijnej”⁵¹. Wierni świeccy są odpowiedzialni za odnowę życia politycznego. Nauczanie soborowe wskazuje program tej odnowy. Polityka to roztropna troska o dobro wspólne wszystkich obywateli, taki cel ma wspólnota polityczna. Wspólnota polityczna i jej władze opierają się na prawie naturalnym i z tego względu należą do porządku ustanowionego przez Boga. Natomiast konkretna władza w państwie powinna pochodzić z wolnego wyboru obywateli⁵².

Nawiązując do wskazań soborowych i dokumentów okresu posoborowego, II Polski Synod Plenarny zajmuje się życiem politycznym w odrębnym dokumencie: „Kościół wobec rzeczywistości politycznej”⁵³. Wierni świeccy – mężczyźni i kobiety – ponoszą odpowiedzialność za życie polityczne: „W czasach współczesnych polityka staje się znaczącą szansą promocji człowieczeństwa. Ponieważ zaś promocja ta stanowi nieodłączną część ewangelizacji, chrześcijanie świeccy na mocy sakramentu chrztu świętego są powołani do odpowiedzialności także za życie polityczne”⁵⁴.

Wskazania Soboru Watykańskiego II prezentują program odnowy kultury, która winna być narzędziem ewangelizacji: „Pomiędzy orędziem zbawienia a kulturą ludzką istnieją wielorakie powiązania”⁵⁵. Ewangelizacja kultury jest także zadaniem świeckich: „Wciąż zwiększa się liczba mężczyzn i kobiet wszelkich grup społecznych

⁴⁹ Tamże, s. 65-81.

⁵⁰ Tamże, s. 66.

⁵¹ Tamże, s. 148.

⁵² Por. KDK, s. 73-76, DWR, n. 2, 6.

⁵³ II PSP, s. 83-99.

⁵⁴ Tamże, s. 87.

⁵⁵ KDK, n. 58.

i narodów, którzy świadomi są tego, iż są autorami i twórcami kultur swojej wspólnoty”⁵⁶.

Program odnowy i ewangelizacji kultury podejmuje II Polski Synod Plenarny w specjalnym dokumencie „Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu”⁵⁷. Jest to głównie zadanie świeckich – mężczyzn i kobiet: „Ludzie świeccy powołani są także do odbudowania więzi między Ewangelią a kulturą, do tworzenia i przekazywania kultury prawdziwie ludzkiej i chrześcijańskiej”⁵⁸. Ważną rolę dla rozwoju kultury odgrywa oświata i szkolnictwo. Stąd Synod wzywa świeckich: „Ewangelizowanie kultury najbardziej skutecznie dokonuje się poprzez działalność apostołską świeckich, dlatego Kościół zachęca ich, by z odwagą i twórczą inteligencją byli obecni w uprzywilejowanych miejscach kultury, jakimi są szkoły i uniwersytety, ośrodki badań naukowych i technicznych, środowiska twórczości artystycznej i humanistycznej refleksji”⁵⁹.

Szczególne posłannictwo kobiety jawi się w małżeństwie i rodzinie. Tam kobieta realizuje swoje najszczególniejsze powołanie do macierzyństwa. Ludzkie rodzicielstwo jest wspólne mężczyźnie i kobiecie, lecz urzeczywistnia się o wiele bardziej w kobiecie: „Chociaż więc oboje razem są rodzicami swojego dziecka, to macierzyństwo kobiety stanowi szczególną część tego wspólnego rodzicielstwa, jego pełniej angażujący wymiar”⁶⁰. To posłannictwo kobiety – żony i matki wymaga odrębnego omówienia.

Zakończenie

Nauczanie soborowe i posoborowe podkreśla, że kobieta uczestniczy w wielorakiej misji w Kościele i świecie. Jest to misja ewangelizacyjna, uświęcająca oraz odnowy porządku doczesnego i misja w rodzinie. Nie zawsze nauczanie to specyfikuje odrębnie mężczyzn

⁵⁶ Tamże, n. 55.

⁵⁷ II PSP, s. 101-124.

⁵⁸ Tamże, s. 145.

⁵⁹ Tamże, s. 105.

⁶⁰ MD, n. 18.

i kobiety lecz używa określenia wierni świeccy. Z kontekstu jednak wynika, iż chodzi tu zarówno o kobiety jak i o mężczyzn. Odzwierciedleniem nauczania soborowego i posoborowego jest prawodawstwo powszechne i polskie prawodawstwo partykularne. Wydaje się, że powinno się tam częściej nawiązywać do kobiet, bowiem ich posłannictwo oraz apostołstwo w Kościele i w świecie posiada swoistą charakterystykę i specyfikę.

The mission of women in the Church and in the world according to universal church legislation and the legislation of the Church in Poland

The Second Vatican Council set forth a teaching according to which the women's mission of evangelization and missionary activity is a very specific one. The teaching finds its realization in the universal church legislation and the legislation of the Church in Poland. The example of the latter are the final documents of the Second Plenary Council of the Episcopal Conference of Poland. Women take their part in the mission of evangelization and sanctification, as well as, in marriage and family life.

SŁOWA KLUCZOWE: kobieta, II Polski Synod Plenarny, misja ewangelizacyjna, Kościół.

KEY WORDS: woman, the Second Plenary Council of the Episcopal Conference of Poland, evangelization, Church.

NOTA O AUTORZE:

Ks. prof. dr hab. Jan Dyduch – w latach 2004-2009 rektor Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, a od 2009 do 2010 Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, profesor zwyczajny kierownik Katedry Prawa Osobowego i Ustroju Kościoła na Wydziale Prawa Kanonicznego UPJPII.